

SOLIQ MA'MURIYATCHILIGINI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI

Toshmurodov Oybek Qorayevich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu ilmiy tezisda soliq ma'muriyatchiligini isloh etish, davlat soliq xizmati organlari faoliyatini yanada takomillashtirish hamda samaradorligini oshirish va rivojlanishi bo'lgan "raqamli iqtisodiyot"ni shakllantirish, shuningdek, soliq nazorati sohasidagi umume'tirof etilgan xalqaro norma va standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilishni jadallashtirish aks ettirilgan.

Tayanch iboralar: Soliq nazorati, soliqlar, boshqa majburiy to'lovlar, bevosita soliqlar, bilvosita soliqlar, resurs to'lovlari, davlat byudjeti, davlat soliq xizmati organlari, investitsion iqlim, soliq nazorati tamoyillari, soliq ma'muriyatchiligi, soliq monitoringi, kameral soliq tekshiruvi, sayyor soliq tekshiruvi, soliq auditi.

Tahlil va natijalar. O'zbekiston Respublikasida soliq va tashqi savdo siyosati sohalarida tadbirkorlik faoliyatini yuritish uchun qulay sharoitlar yaratish va investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlar vositasida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Soliq ma'muriyatchiligini isloh etish, davlat soliq xizmati organlari faoliyatini yanada takomillashtirish hamda samaradorligini oshirish va rivojlanishi bo'lgan "raqamli iqtisodiyot"ni shakllantirish, shuningdek, soliq nazorati sohasidagi umume'tirof etilgan xalqaro norma va standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilishni jadallashtirish lozim.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili"da amalga oshirishga oid [davlat dasturida](#) belgilangan vazifalar ijrosini va hayot sifatining barqaror yaxshilanishini ta'minlash hamda tadbirkorlik faoliyatini yuritish va "raqamli iqtisodiyot"ni rivojlantirish uchun qulay muhit yaratish belgilab olindi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasida yaqinda qabul qilingan yangi Soliq kodeksiga muvofiq, bu yildan boshlab ko'plab yangiliklar amaliyotga joriy etilishi ta'kidlab o'tildi:

«Yaqinda qabul qilingan yangi Soliq kodeksiga muvofiq, bu yildan boshlab ko'plab yangiliklar amaliyotga joriy etilmoqda. Jumladan, soliq turlari 13 tadan 9 taga kamaytirildi. Soliqlarni to'lash muddatini uzaytirish yoki bo'lib-bo'lib to'lashga ruxsat berish bo'yicha yengillashtirilgan mexanizmlar kiritildi.

Soliq kodeksi normalarini har bir soliq xodimi, tadbirkorlar va soliq to'lovchilar puxta o'zlashtirishi, buning uchun ularni muntazam ravishda o'qitish zarur.

Soliq xizmati xodimlari dunyoqarashini tubdan o'zgartirish va malakali kadrlarni tayyorlash maqsadida Davlat soliq qo'mitasi qoshida Fiskal institutini tashkil etishni taklif qilaman. Bu jarayonga katta tajribaga ega bo'lgan nufuzli xorijiy ekspertlarni jalb etish zarur».

Hozirgi kunda mamlakat iqtisodiyotini yetakchi soha va tarmoqlarining zamon bilan hamnafas faoliyat yuritishiga barcha zarur sharoit yaratib berilmoqda. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikka keng yo'l ochib berilayotgani, ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llagan holda soliq nazoratini hayotimizga izchillik bilan joriy etilayotgani erishilayotgan samarali yutuqlarimizning mustahkam poydevorini tashkil etmoqda. Soliq sohasida amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohatlar natijasida mamlakatimiz iqtisodiyoti barqaror su'ratlar bilan rivojlanib ishbilarmonlik muhitini yanada yaxshilanishiga zamin yaratmoqda.

Mamlakatda ilg'or xorijiy tajriba asosida soliq siyosati va soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish hamda soliq to'lovchilarning soliq organlari bilan o'zaro munosabatlarida shaffoflikni ta'minlash bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Shu bilan birga soliq maslahati davlatning yangi soliq siyosatini samarali amalga oshirishning professional instituti va soliqlarni hisoblash va to'lash masalalarida soliq to'lovchilarning ishonchli yordamchisi sifatida yetarlicha shakllanmagan.

Davlatning samarali soliq sohasidagi islohatlarni amalga oshirishda soliq tizimini rivojlantirish dasturlari ijrosi amaliyotining jahondagi ilg'or tajribalari hamda bu borada O'zbekistondagi mavjud imkoniyatlarning tadqiqi asosida soliq nazoratini ta'minlashda mamlakatda va uning hududlarida, iqtisodiyot tarmoqlarida, yuridik va jismoniy shaxslarni soliq tortishda soliq nazorati metodologiyasining samarali vositalarini shakllantirish lozim.

Soliq nazorati soliq to'lovchilarni, soliq solish obyektlarini va soliq solish bilan bog'liq obyektlarni hisobga olishning, shuningdek soliq to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishini nazorat qilishning yagona tizimidan iborat.

Soliq nazorati davlat soliq xizmati organlari tomonidan soliq to'lovchilarni, soliq solish obyektlarini va soliq solish bilan bog'liq obyektlarni, byudjetga va davlat maqsadli jamg'armalariga tushayotgan tushumlarni hisobga olish, soliq tekshiruvlari vositasida hamda soliq to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa shakllarda amalga oshiriladi.

Vakolatli organlarning soliq to'lovchilar va soliq agentlari tomonidan soliq to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishi ustidan nazorat qilishga doir faoliyati soliq nazoratidir.

Soliq organlari soliq nazoratini:

1. Soliq tekshiruvlari.
2. Soliq monitoringi shaklida amalga oshiradi.

Soliq tekshiruvlari soliq to'lovchilar, yig'implarni to'lovchilar va soliq agentlari tomonidan soliq to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishi ustidan nazorat qilish maqsadida o'tkaziladi.

Soliq tekshiruvi soliq to'lovchi to'g'risida soliq organlarida mavjud bo'lgan ma'lumotlarni o'rganish va tahlil qilish asosida amalga oshiriladi.

Soliq organlari soliq tekshiruvlarining quyidagi turlarini o'tkazadi:

1. Kameral soliq tekshiruvi.
2. Sayyor soliq tekshiruvi.
3. Soliq auditi.

Quyidagilar soliq monitoringining predmetidir: soliq to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etish, o'ziga nisbatan soliq monitoringi o'tkazilayotgan yuridik shaxs tomonidan soliqlar va yig'implarni hisoblashning to'g'riligi, to'liq va o'z vaqtida to'langanligi.

Yangi tahrirdagi Soliq [kodeksida](#) soliqlarni ortiqcha undirganlik uchun davlat soliq xizmati organlarining javobgarligi kuchaytirildi, zamonaviy usullarni qo'llagan holda xorijiy amaliyotda sinalgan soliq nazorati shakllari joriy etildi, shuningdek, soliqlarni hisoblash va to'lash tartiblari soddalashtirildi.

Davlat soliq xizmati organlari tizimida soliq nazorati metodologiyasini amaliy tahlil qilish va nazariy tadqiq etish quyidagi kamchiliklar mavjudligini ko'rsatdi:

- soliq nazorati sohasidagi umume'tirof etilgan xalqaro norma va standartlarni milliy qonunchilikka to'liq implementatsiya qilinmagan.

- davlat organlari va tashkilotlari o'rtasida axborot almashish mexanizmlarining, elektron soliq nazoratini amalga oshirish zamonaviy shakl va uslublari to'liq rivojlantirilmagan.

- insofli tadbirkorlik subyektlarining faoliyatiga aralashishlarni kamaytirishga to'sqinlik qiluvchi soliq nazorati faoliyatini amalga oshirish zamonaviy shakl va uslublari yetarlicha tadbir etilmagan.

Ishbilarmonlik va investitsiyaviy faollikni oshirishga, sog'lom raqobat muhitini shakllantirishga, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar yig'iluvchanligining zarur darajasini ta'minlashda soliq nazorati metodologiyasini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

Davlat soliq xizmati organlarining asosiy vazifalari biri davlat soliq siyosatini amalga oshirish hamda soliq to'g'risidagi qonun hujjatlariga rioya etilishi, soliqlarning to'g'ri hisoblab chiqarilishi, to'liq va o'z vaqtida to'lanishi ustidan nazoratni ta'minlash, soliqlarning soliq to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq O'zbekiston

Respublikasi Davlat byudjetiga va davlat maqsadli jamg'armalariga to'liq hamda o'z vaqtida tushishini ta'minlashdan iborat.

Bayon etilganlaridan ko'rinib turibdiki, hozirgi paytda soliq nazorati samaradorligini oshirishning yagona metodikasi mavjud emas. Biroq soliq nazoratidan samarali foydalanishning zamonaviy metodlari va mexanizmlari joriy etish, soliq tizimini xavfsizligini ta'minlash davlat soliq xizmati organlari tizimida soliq nazoratida ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llagan holda modernizatsiya qilish, soliq nazoratini tashkil etishning zamonaviy shakl va metodlaridan zarur darajada samarali foydalanishga harakat qilinmoqda.

Davlat soliq xizmati organlari tizimida soliq nazorati samaradorligini oshirishda quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim:

- davlat soliq xizmati organlari faoliyatini yanada takomillashtirish va samaradorligini oshirishda "raqamli iqtisodiyot"ni shakllantirish, shuningdek, soliq nazorati sohasidagi umume'tirof etilgan xalqaro norma va standartlarni milliy qonunchilikka implementatsiya qilishni jadallashtirish lozim.

- soliq nazoratining mutlaqo yangi tizimini yaratish, tekshiruvdan oldingi tahlil va masofaviy nazorat-tahlil ishlarini amalga oshirish uchun ma'lumotlarni to'liq yig'ish va qayta ishlashni ta'minlaydigan zamonaviy, ilg'or axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish choralari yanada kuchaytirish.

- davlat soliq xizmati organlari xodimlariga korporativ etikani rivojlantirish va soliq nazorati samaradorligini oshirishda soliq qonunchiligi hujjatlarini ishlab chiqish metodologiyasi takomillashtirish.

- soliq nazorati jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va tahlilning ilg'or avtomatlashtirilgan uslublari tadbiriq etish.

- davlat organlari va tashkilotlari o'rtasida axborot almashish mexanizmlarining, elektron soliq nazoratini amalga oshirish shakl va uslublarni rivojlantirish.

- insofli tadbirkorlik subyektlarining faoliyatiga aralashishlarni kamaytirishga to'sqinlik qiluvchi soliq nazorati faoliyatini amalga oshirish shakl va uslubini tadbiriq etish.

- soliq xavfini tahlil qilish va natijalarini baholash dasturiy mahsulotni qo'llashni yanada takomillashtirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения. Сочинения, том I. Государственное издательство политической литературы. М.: - 2018.- С. 205.
2. Титов А.С. Понятие, сущность и основные направления развития налоговой политики //Финансовое право. – №5, 2022 – С.21.

3. Налоговая политика России: проблемы и перспективы. Под ред.: [Горский И.В.](#) Издательство: Финансы и статистика: Москва – 2023 г., 288 стр.

